

Locuini'a Redactorului

Cancelari'a Redactiunii

in
Strat'a tragatorului (Ló-
vásztona), Nr. 5.

Scrisorile nefrancate nu se voru
primi decât numai de la corespun-
denti regulari ai „Federatiunii.”
Articlii tramisi si nepublicati se
voru arde.

FEDERATIUNEA

Diurnalul politicu, literariu, comercialu si economicu.

Va esi Mercuri-a, Vineri-a si Dominec'a.

Prețulu de Prenumeratiune:

Pre trei lune . . . 3 fl. v. a.
Pre șase lune . . . 6 „ „ „
Pre anulu întregu . . . 12 „ „ „

Pentru Romanii:

prea. întregu 30 Fr. = 30 Lei n.
„ 6 lune 16 „ = 16 „ „
„ 3 „ 8 „ = 8 „ „

Pentru insertiuni:

10 or. de linia, si 30 or. caos'a tim-
brale pentru fiecare care publica-
tiune separatu. In loculu deschis
20 or. de linia.
Unu exemplariu costa 10 cr.

Pest'a, 4/16. fauru, 1871.

Adunarea nationala a Franciei se ocupa inca
de constituirea sa. Presedintele anuncia că came-
ra se va constitui dupa regulamentul d'in 1849,
partind-se in 15 comisiuni. — Verificatiunile
plurimorilor voru urmă neintardiata. Cremieux a
comisiunatu d'in postul de ministru allu justitiei,
semene Garibaldi atatu de la comandu cătu si
de la mandatulu de deputatu cu carele fu onoratu
in câte-va cercuri electorale. Julien Favre renuncia
la numele collegiloru sêi la puterea cu carea fu-
scă investiti si cere noua, legitima impoterire,
pâna la definitiv'a alegere a camerei.

Situatiunea Franciei dă materia la celle mai
estravagante planuri pentru viitori'a organizatiune.
S'a vorbitu că Belgiulu are să se impreune cu
Franci'a, despoiată de Alsaci'a si Lotaringi'a nem-
tesca, si că monarculu are să fie Leopoldu II.
regele Belgiului. — S'a vorbitu mai de parte că
Franci'a s'ar' impartî in doue, avendu riulu Loire
de margine, si că la Nordu se va intronă dinas-
ti'a d'Orléans, era la Sudu Napoleon. Diariile
prussiane sustienu acestu cugetu aventuros. Se
vorbesce, in fine, că Alsaci'a si Lotaringi'a se vo-
ru neutralisă sub guvernarea si in favorea Rege-
lui-Mare-duce de Lussemburgu. D'in tote aceste-a
un'a credemu, că Franci'a chiaru si dupa even-
tual'a despoiare de ore care territoriu allu sêu, va
remané un'a si nedespartita, apoi credemu, pentru
că dorimu, că are să se constituie in republica,
d'in carea singura are să resulte reînforirea, glo-
ri'a viitori'a ei.

Despre cuventulu de tronul prin carele se
deschise in 9. I. c. sesiunea parlamentului An-
glic, avemu să relevămu, că in partea ce privesce
cestiunile straine, discursulu porta mare grige de
a țiené cumpen'a intre celle doue parti belligeran-
ti, in expresiunile dorintiei de pace si afectatiu-
nea cu carea previne imputările eventuale de a nu
fi recunoscutu republic'a franceze, declarandu că
intimitatea relatiuniloru n'a suferitu nemica prin
acést'a stare a lucrurilor. Vorbindu despre cestiu-

nea orientale, discursulu dă a se intiellege că An-
gli'a a staruitu a se manutiené respectulu detoritu
tractatorulu inchiate si lasa a speră deslegarea
favorabile a problemelorule sulate. — Angliei
inca i lipsesce barbatia, de cum-va nu este si d'in-
s'a complice la tote câte se facu si câte se inten-
tedia in contra libertatii poporeloru.

Emotiunea produsa in Austri'a prin aparitiu-
nea neprevădiuta si inca neexplicata a noului mi-
nistriu, e de parte de a se alina. Diariile urme-
dia meren cu feluritele loru critice pline de nein-
credere si previsiuni sinistre. Nemtii se temu, de
lovirea constitutiunii, Magiarii de inaugurarea fe-
deralismului, care li-ar trage dunga preste soco-
tèle. Să acceptămu. Omeni necunoscuti nu se potu
judecă orbesce, faptele loru au să fie judecate.
Pentru că ministeriulu nu este parlamentarulu, ade-
ca nemtescu dupa actual'a constituire a senatului
imp. nu urmédia că va lovi constitutiunea, inau-
guredie federalismulu si va deveni indata ministe-
riulu majoritatii poporeloru.

Camerei Ungariei urmédia desbaterile a supr'a
bugetelorulu. La ordinea d'illei este allu ministeriu-
lu cultelorulu si instr. publ. Cestiunea invetiame-
ntulu poporale si a scoleloru are să fie obiectu de
seriose discussiuni, precum si meritedia, pentru că
de la starea culturai poporului depinde viitoriulu
țierei. Ministerulu carele va staru pentru redica-
rea si prosperarea invetiamentulu poporale va
binemerită de patria. — Unu incidinte, carele ca-
cterisédia forte tare elemintele feudali d'in cari
este compusa camerei Ungariei, s'a escatu in con-
ferinti'a de alalta eri a deputatiloru Deakisti. Su-
levandu-se cestiunea codificatiunii, căti-va deputati,
intre cari Nasonele Pulschi si Huszár, Daniel, Bánó
etc. avura unulu nasulu prea lungu altii faci'a prea
scortiosa de a invinui pre umanulu ministru Hor-
vatu. că acestu-a ar' tinde a despoia pre fosti-
nemesi in favorea țieraniloru opincari. Acesti falsi
representanti ai poporului nu potura face mai
mare onore ministerului Horvatu, adevratu fiu
d'in poporu, decâtu ce i fecera prin imputatiunea
de altmintrea neintemeiata, pentru că adevratulu

este că ministru Horvatu apera numai si scu-
tesce, cătu pote pre bietulu poporu de espropriare
si despoiarile aristocratice. Era tu poporul! can-
du vei ajunge odata la maturitate de a-ti sci
alege cu scrupulositate pre reprezentantii ței?
Invetia-te a cunosce antăiu pre conducatoriul ței,
că apoi să poti cunosce bine pre cei ce vei alege
a representă interesele tale.

Camerei Romanei, facia cu cestiunea omino-
sei scrisori a principelui, a documentatu multa
demnitate. Provedinti'a divina să asiate intiellep-
tiunii reprezentantiloru Romanei! — Multa onore
face camerei romane si decisiunea ce au luat d'in
incidentulu transferirei guvernului italicu in eter-
n'a cetate. Flii Romei d'in Orientulu Europei si-au
adusu aminte de mama lor si trassari sangele in
vene loru audindu că etern'a cetate devine capi-
tal'a Italiei, presagindu astfelu prin sublime inspi-
ratiune că are să devina era capital'a lumii lati-
ne. Faxint Superi!

Camerei reprezentantiloru Ungariei.

Siedinti'a de la 14. febr., 1871.

Presedintele Paulu Somssich deschide siedinti'a
camerei reprezentantiloru la 10 ore a. m. si, dupa verifi-
carea protocolulu siedintiei d'in urma, anuncia mai multe
petitiuni juridictionaric, cari se transmitu comisiunii peti-
tiunarie.

Sigismundu Popu interpelleza pre ministru de
comunicatiune, că are de cugetu a-si implini odata deto-
rinti'a, ce i s'a impusu prin unu concludu alu camerei inca
mai bine de unu anu de dile, si a presentă planurile si
socotelele relative la liniile ferate Muncaciu-Stry si Busty-
háza-Ciusiu, de ora-ce construirea definitiv'a a acestoru linie
este absolutu necessaria pentru assecurarea si aperia mō-
narcei?

Ignatiu Helfy voiesce a adresă ministru pre-
siedinte una interpellatiune despre situatiune; dar' fiindu-
că c. Iuliu Andrásy nu este de facia si, fiindu-
că d'insulu de regula nu se areta in camera nici-odata la in-
ceputulu siedintiei, ci vine numai dupa-ce se trece la ordi-

FOISIORA

Scolasticu

„Tabele mari de pariete d'in istori'a naturale a ani-
maleloru mamifere. Edate de Iuliu Speer, proprieta-
riulu librăriei S. Filtch. Sabiu, 1870.”

Cu bucuria ieu pên'a in mana, spre a anuncia frati-
loru invetiatori, că asta-di scolele nostre romane potu avé
cu unu midi-locu de instructiune mai multu, cu „tabelele”
amintite mai susu.

Inainte de ce asi trece la descrierea loru, voiu vorbi
forte pre scurtu despre scopulu si necesitatea
midi-localorulu de invetiamentu in ge-
nere, cu atatu mai vertosu, cu cătu nu pucini d'intre cei
chiamati a conduce scolele nostre nationali profesze si in
privinti'a acést'a nefericitulu proverbiu strabunu: „Cum
traia mosii nostri, vomu traf si noi.”

Pentru o chiarificare mai buna a lucrului voiu mane-
că de la însu-si conceptulu „invetiarei.” A inveti-
ti'a (in intielesu subiectivu) nu însemnéa alt'a, decâtu a
ne procură intipuiru, adeca tipuri, ce ni-le formămu
in sufletulu nostru despre anumite obiecte. La nascere, sufle-
tulu nostru e lipsitu cu totul de intipuiru, dormiteza inca,
e pasivu; in stadiulu acestu-a s'ar' poté asemená cu o
foiti'a alba, necrisa. Indata dupa nascere obiectele d'in im-
pregiuru incepu a face impresiune a supr'a trupului
nostru, specialu a supr'a ochiloru, urechiloru, nasului, limbei
si pielii trupesci. Repetindu-se impresiunile, sufletulu incepe
a fi cu atentiune la ele, incepe a vedé, a audí, a
mirosi, a gustá si a pipá, va să dica a-si face intipuiru.
Astu-feliu sufletulu devine activu, si foiti'a se acopere
toțu mai multu cu intipuiru, firesce fâra ca să se imple-
cându-va cu totul, că-ci dupa dis'a lui Humboldt: „Leicht
bei einander wohnen die Gedanken” (cugetele locuescu
nsioru la olalta.) Vederea, audirea, mirosirea, gustarea si
pipaira sunt asiédara primele activitati sêu lucrări ale sufle-

tului omenescu. In limb'a comuna, activitatiile aceste-a sunt
cunoscute sub numirea de cele „cinci sentiri”, er'
psihologi'a le reduce la unu singura facultate sêu putere sufle-
tesca, numita „semtiulu esternu”, pentru-că are
a face cu lumea esterna sêu d'in afara.

Se nasce acum intrebarea: In ce modu vine sufletulu,
ca putere interna, in contactu sêu atingere cu lumea es-
terna? Lucrulu se explica asié: Sufletulu stă in legatura
mai de aproape cu trupulu si prin acestu-a cu lumea d'in
afara. Legatur'a d'intre trupu si sufletu o sustienu n e r-
vii, nesce frutie fine, moi si forte sentitorie, cari pleca
dou'a câte dou'a d'in creeri si d'in medu'a spinarei, si se
respandescu preste totu trupulu, midi-locindu pre totindenea
semtirea. Creerii, ca centru alu nerviloru, sunt orga-
nulu principale alu sufletului, si stau in legatura prin nervi
proprii cu ochii, urechiele, nasulu, limb'a si pielea, cari se
numescu organele semtiuluiu esternu, pen-
tru că acést'a putere sufletesca numai cu ajutoriulu loru si-
pote manifestá activitatea sa facia cu lumea esterna, s'au
ceea ce e totu atâta: pote vedé, audí, mirosi, gustá si pi-
paf. E de interesu pentru fia-care invetiatoriu a sêi, cum
se intempla acést'a; d'in lips'a spaciului voiu aretá aici
numai procesulu la vedere. Obiecte externe facu
impresiune a supr'a ochiloru nostri, reflectandu d'in fia-care
punctu alu suprafecei loru radiele luminei a supr'a acestui
organu. Lumin'a, ajungundu in ochi, a fiziéza nervulu
d'in ochi, carele se numesce nervulu vederei; acést'a con-
duce (amu poté dice: telegrafe za) impresiunea primita pâna
la creeri, sufletulu devine atentu, si observandu-o, si-intipu-
iesce obiectulu respectivu. — A observá deci unu obiectu cu
ajutoriulu ochiloru, însemnéa a vedé, er' intipuirile cascig-
gate in modulu acestu-a, se dîcu intipuiru ale vederei. —
Asemenea e procesulu la celelalte 4 semtiri; momentele
principali la fia-care sunt: impresiunea obiectului presentu
a supr'a organului semtiuale, atentiunea sufletului, si ca re-
sultatu — intipuirea obiectului in sufletu. Cu cătu impresi-
unea e mai viua, cu atatu atentiunea e mai mare, si inti-
pura mai chiara si mai durabile.

In modulu acestu-a vine sufletulu la cunosciinti'a totu-
roru obiectelorulu d'in lumea esterna; pentru aceea s'au si
numitu cele 5 semtiri portile, prin cari intra lumea esterna
in lăintru sufletului nostru. Intipuirile, cascigate cu ajuto-
riulu celor 5 semtiri, se dîcu intipuri, de la cu-
ventulu latinescu intueor-privescu. Intuitiunile sunt primele
producte ale sufletului, si totu-odata materialulu pentru lu-
crările sale mai departe. D'in intuitiuni adeca sufletulu for-
méza c o n c e p t e. Conceptele inca sunt intipuiru, inse nu
despre unu singuru obiectu reale, ci despre notele comune
ale mai multoru obiecte. — Asié d. e. intipuirea despre o
mesa anumita e intuitiune, er' despre ide'a „mesa” — con-
ceptu. Afara de acést'a, conceptele nu se formeza, ca intui-
tiunile, prin direct'a privire a obiectului, ci prin asemena-
rea intuitiuniloru intre sine; pentru aceea intuitiunile s'ar'
poté numi intipuri directe, conceptele intipuri in d i-
r e c t e. — D'in concepte sufletulu compune judecata
(d. e. mes'a e rotunda), si d'in judecata c o n c h i s i u n i
(d. e. toti omenii sunt pecatosi invetiati sunt omeni, ergo
invetiati sunt pecatosi, — Aceste sunt operatiunile sêu lu-
crările mintei omenesce, intru acést'a stă cugetarea
o m e n é s c a. Numai la intuitiuni lucra sufletulu impreu-
na cu trupulu, pâna candu adeca si procura materialulu de
lipsa; de aici incolo sufletulu opereza siguru, asié dîcundu
retrasu in sine.

Compunendu-se deci conchisiunile d'in judecata, judecătiele
d'in concepte, si acestea d'in intuitiuni, urméza prea firesce, că
tota instruirea are se proceda dela intuitiuni, unic'a cale firesca
si salutaria. A basă invetiamentulu pre intuitiuni, însemnéa
a-lu face intuitivu, o însusire acést'a, carea pentru
insemnetatea ei cea mare, pedagogi'a moderna o radica la
principiu cardinal. si cu totu dreptulu; că-ci numai inveti-
amentulu intuitivu prinde radecine tari si sanetose, devine
o proprietate spirituale a invetiachelului pentru toti vecii, —
mai multu: numai invetiamentulu intuitivu influentiaza totu-
odata si a supr'a s e m t i e m e n t u l u i (animei) si a
voiei, cultivandu-se astfelu tote poterile sufletesce in
armonia, ceea ce e devis'a pedagogiei moderne.

nea dfilei, candu nu se mai potu face interpellatiuni, de acea se roga a i se concede sã-si faca interpellatiunea mai tardã, candu ministrulu-presiedinte va fi de facia. (Strigãte: Nu se pote! Ordinea dfilei!)

Presiedintele invita pre vorbitoriu a-si face interpellatiunea acum, cã-ci se va stenografã si comunicã ministrului-presiedinte.

Ign. Helfy: De vre-o cãte-va dile se ivescu in vietã publica nisce simptome, cari sunt multu mai considerabile si mai serioase, decãtu sã se pota ignorã. In Cislaitania s'ã numitu unu ministeriu pre carea asiã-numita „estra-parlamentaria“, ce'a ce a produsu mare iritatie. Acãsta iritatie nu apucase inca a se asiedã si guvernulu nostru inca adoptã acãsta procedura estra-parlamentaria prin numirea noului ministru de culte si instructiune publica. Aceste sunt simptome, cari prevestescu apropiarea unei epoche, carea ni insufla cea mai mare grige. Assemenea si ministerulu de interne inca nu s'ã implutu pre cale normale. Alta-data ministrulu, inainte de numire, si-desfasurã program'a inainte-a partitei sale; dlu Tóth inse si-a desfasuratu principiile sale numai dupa denumire, si aceste principie sunt acele, contr'a caroru-a lupta totu omulu liberalu in Ungaria de mai multe diecenie incoce. — In program'a dsale se vorbesce numai de comiti supremi, de autonomia inse nice pomenire nu face. — Pre langa tote aceste-a vine apoi si foia oficiala cu rescriptele regesci, prin cari delegatiunea, carea s'ã deschisu in Pest'a, se inchide in Vien'a. Aceste tote sunt nisce irregularitãti, cari dau situatiunei una facia forte serioasa. Rogu deci pre ministrulu-presiedinte sã ni dëe una deslucire a supr'a situatiunei presinte, ca sã cunosemu celu putienu pericolele, cari ne potu amenitiã. (Aplause d'in stang'a estrema.) — Interpellatiunile se voru comunicã ministriloru concerninti. Se trece apoi la ordinea dfilei si se continua desbaterea a supr'a bugetului ministrului de justitiã, si respective a supr'a recerintieloru estra-ordinarie pentru despartimentulu codificatiunii.

Andrieu Halmossy, vorbindu despre tendintia si form'a proiecteloru de legi, lucrate de despartimentulu codificatiunii, roga camer'a a respinge propunerea comisiunii financiare si a votã cele 50.000 fl. pentru despartimentulu codificatiunii. (Aplause in drept'a.)

Ignatiu Dietrich, polemizandu cu Halmossy, se esprime in defavorul proiecteloru de legi d'in cestiune, si dice, cã cu osebire proiectele despre organizarea judecatorieloru contradicu in modu directu spiritului legiloru d'in 1848. Oratorele critica unele ordinatiuni guverniali, precum cele despre dreptulu statariu, si aduce unele esemple spre a documentã, cã acele ordinatiuni considera vietã omenesca de una marfa eftina. In fine se dechiara contr'a votarei celoru 50.000 fl.

Dem. Horváth desapropa manier'a neparlamentaria a vorbitoriloru d'in stang'a, cari au inceputu a aduce casuri d'in vietã loru practica advocatiale si, vorbindu pre lungu si latu despre unele decisiuni judecatoresci, le represinta ca pre nisce calamitati si violari de principie si lege. Se dechiara pentru votarea rubricei de 50.000 fl.

Danielu Irányi este forte nemulțumitu cu comisiunea codificatoria si cu lucrarea ei de pãna acum, de ora-

Fiindu invetiamentulu intuitivu de o importantia atãtu de mare pentru scopurile scolastice, urmëza sã ne punemu mai departe intrebarea: In ce modu se pote face invetiamentulu intuitivu? Dupa cele dïse mai susu responsulu nu pote fi altulu, decãtu: presentandu invetiã celoru obiecte reale spre privire, cã-ci o mai repetãmu odata, fãra obiectu reale nu e afciare a nervului semtiuale, adeca impresiune, fãra impresiune nu e atentiune, er' fãra acãst'a nu e intipuire. Deci invetiatoriulu ni-va face de lege, a aduce in scola tote acele obiecte, despre cari vrë sã propuna scolariloru sãi, si a le aretã acestoru-a in realitate, sãu cum se dice: „in natura;“ ba, unde se pote, va aduce obiectulu in mai multe esemplarie, si le va impartã intre scolari spre privire, d. e. planta, unu mineralu, etc. Cãte odata va conduce pre scolari la obiecte. Asiã d. e. padurea, form'a deluriloru, unu isvoru, o insula, etc. se potu privi numai afãra in natur'a libera.

Sunt inse o multime de obiecte, in privintia caroru nu se va potã urmã modalitatea acãst'a. Animale selbatece, uai, locomotive, etc. nu se potu aretã in natura, celu pucinu nu in totu loculu. In casulu acãst'a, invetiatoriulu va cercã a suplini loculu obiectului reale prin unu modelu alu obiectulu. Asiã d. e. ca sã pota vorbi cu rezultatulu bunu despre partile casei, fãra ca sã portã pre scolari prin tote despartimentele si sã-i urce dora chiar' si in podu, invetiatoriulu va recerca pre badea Panteleimonu, carele e maiestru bunu de secure, ca sã faca pentru scola o casa cãtu o colivia de paseri, inse cu tote partile esentiale. Convorbirea invetiatoriului cu scolarii despre intocmirea si construirea casei va decurge cu totulu altmintrea, candu acestu modelu va stã pre mēsa in faciã scolariloru, si invetiatoriulu va aretã si numã parte de parte, decãtu candu ar' fi nevoitu a apelã numai la fantasiã micutiloru. Intocma se pote urmã, candu e vorb'a de plugu, grapa, caru, etc.

Dar' nici modelele nu ne voru fi totu-de-una la mana; atunci ne ingrigimu inca de tipuri sãu icone bun e. Aceste, ca sã corespondia, trebe sã fi destulu de mari, frumoase, fidele si iluminate sãu desemnate dupa

ce, pre langa tota urgintia d'in partea camerei, ea n'a presentatu inca codificarea legiloru. Oratorele dorece a se urmã procedur'a codificatiunii englese si se dechiara pentru primirea propunerei de conclusu a lui Gyczy.

Ministrulu de justitiã Horváth observa, cã codicele civilu este aprobe gat'a si se va presentã cãtu mai curundu. In cele-lalte ministrie inca se pregatescu proiecte despre reformarea legiloru si aceste-a justifica preliminarulu urcatu pentru despartimentulu codificatiunii. Rogu deci camer'a sã voteze sum'a de 50.000 fl. preliminarã de guvernulu fãra nice una conditiune, cã-ci la casu daca nu se va votã, sãu daca nu se va votã fãra amēnare, guvernulu nu va potã lucrã proiectele necesarie pentru reformarea legiloru.

Iuliu Schwarcz pledeza pentru crearea unei corporatiuni codificatoria permanenta si de acea se dechiara pentru propunerea lui Gyczy.

Ernestu Simonyi respinge assertiunea, cã in Ungaria n'ar' esiste codice civilu si penalu si, dupa una critica scurta a supr'a argumenteloru aduse pentru primirea sumei cerute de guvernulu, se dechiara pentru propunerea lui Gyczy.

In urma iã cuventulu Adamu Lázár, dar' fiindu necontentu intreruptu d'in partea stangei estreme, carea cere inchaiarea siedintiei,

Presiedintele inchaiã siedintia la 2¹/₂ ore d. m.

Romani

si

Constitutiunile Transilvaniei.

(Urmare.)*

Si acumu se ne intrebamu:

Unde s'a observatu aci a) ordinea propositiuniloru regesci; b) ordinulu d'in rescriptu ca propositiunile se se pertracteze conformu articulu XI. dela a. 1791. cu cuviintia, cumpetu si buna ordine; c) prescriptulu acestui articlu, cã intro recinetulu pentru deputati numai ei se se admita, era ascultatorii in silentiu se fia; d) prescriptulu articulu X. dela a. 1791. cã obiectele dietei cu debita si legale libertate se se pertracteze?

Dar „uniunea“ s'a enuncitu, acãst'a s'a intemplatu la 30. mai; chiar in diu'a candu s'a intemplatu macelulu romaniloru prin secui la Mihaltiu; articulu despre „uniune“ inse nu s'a desbatutu in specialu. Deputatii sasi si cei ce erau de nascere romani, indata in dfilele urmatãrie, a pãrsitu Clusulu; magiarii au remasu singuri, si au potutu face ce au vrutu.

Cu tote aceste, articulu despre uniune, precum l-am specialisatu mai insusu, s'a tramisu la imperatulu spre intarire. Intarirea a urmatu la 10. iuniu. Acãsta procedura anca nu este esenta de ore-care precipitatiune. Ci acãsta putienu ne impõrta, insemnamu numai ca intre membrii comisiunei numita la §. 2. d'in acelu articlu, ocure si numele

*) Vedi nrãi 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12 si 13 ai „Fed.“

natura. Firesce nici iconele, nici modelele nu suplinescu deplinu lucrurile reale; totu-si ele facu forte bune sierbitie, mai cu sēma in man'a invetiatoriului dibaciu, carele scie intrumpicã diferintia intre obiectu si tipulu sãu.

In fine e cu potintia, ca despre unu obiectu sãu altulu sã ne lipsesca chiar' si tipurile sãu iconele; ce e de facutu in casulu acãst'u-a? Atunci obiectulu de propunere trebe a sēmenatu cu altu obiectu asemene, carele inse are se fia cunoscutu copiloru si la propunere sã se afe sãu in natura sãu incai in tipu in man'a invetiatoriului, pentru-cã privirea e „conditio sine qua non.“ Asiã se pote asemenã forte bine leulu eu mtiã, crocodilulu cu sioperl'a, pomulu de cafea cu prunulu nostru, etc.; diferintia se amintesce succesive la fia-care parte, de carea e vorb'a. — Spre inchaiare, mai amintimu inca, cã cret'a in man'a invetiatoriului joca la invetiamentu unu rol insemnatu, vrën sã dteu, ca invetiatoriulu sã fia in stare, a desemnã insu-si aici cole cãte unu obiectu cu cret'a pre tabla, baremu in liniãmintele sale principale.

Dar' voru intrebã pote unii d'intre frãtii invetiatori: Unde remane graiulu viu alu invetiatoriului? Au vorbele sãu numele obiecteloru nu sunt si ele unu midilocu de a face invetiamentulu intuitivu? Adevuru, cã limb'a e unu midilocu eminentu, dē a ne intielege cu scolarii despre obiecte sãu lucruri — cunoscute degiã, nici-odata inse de a produce d'in nou intipuirea unu obiectu. Numele sunt sunete conventiunali, satorite intre omeni spre a se intielege intre sine despre obiectele d'in lume; ele arareori stau intr'o legatura firesca cu obiectele respective, si acel'a-si lucru se numesce d. e. de Romani „mesa“, de nemti „Tisch“, de magiari „asztal.“ Intipuirea „mesa“ nu si-o va procurã copilulu nici-odata prin audirea numelui, ci singuru numai prin privirea directa a obiectului „mesa.“ Totu-de-una antãiu intipuirea, apoi numele. De aici se vede, cãtu de retãcitu procedu acei invetiatori, cari propunu d. e. istoria naturale, fãra ca sã aretã scolariloru obiectele naturali; fisic'a fãra ca sã produca cu scolarii experimintele respective; gramatic'a, fãra intuitiunea formeloru lim-

epului Andreiu Siaguna, si alu unui Debriczeni Martonu consiliariu de tesauraria, cari d' inse n'au fostu membri dietei; prin urmare si acãst'a e nelegalu. Precumu trebe se insemnamu si aceea, ca diã d'in Clusiu nepertractandu prim'a si secund'a propositiu d'in rescriptulu regescu, a subminat totã constitutiunã Transilvaniei, si a vendutu unu dreptu alu tieriei basatu pre legile ei, si cari legi prin alta lege anca nu erau sterse.

Dar dupa legile Transilvaniei (art. IX. 1744) cã lege se aiba valõre, nu e destulu numai aprobarea imperatulu ci este necesaria si santionarea, si apoi tiparirea si proederea esemplariloru tiparitã cu subscrierea imperatulu, apublicarea in dieta si in municipie, si depunerea a cãte un eemplariu originalu in asiã numitele „loca credibilia.“ Prin urmare, articulu de lege se tramite la imperatulu m antãiu spre intarire; daca 'lu intaresce, 'i se da form'a d' articlu de lege cu introducerea si conclusiunea prove diuta in lege, si se subserne a dõu'a õra la imperatulu spre santionare; si daca 'lu santionãza, se tiparescu in esemplariele recerute, si se tramite a trei-a õra la imperatulu spre subscrierea toturoru esemplarieloru; si daca le subserie, a retransmite spre publicare in dieta si in municipie, si spre a se depune cãte-unu esemplariu in loca credibilia.*

Articulu I. despre „uniunea“ d'in Clusiu de la an. 1848. nu are aceste recerintie legali.

Se dice ca s'a aprobatu la 10. iuniu, si d'in siedintia de la 19. iuniu s'a subscernutu spre santionare; santionarea a urmatu la 11. iuliu 1848., era d'in siedintia de la 18. iuliu se dice ca s'a decisu tiparirea articulu de lege subscernerea lui la imperatulu spre subscriere; se presupu nemu ca s'a tiparitu si subscernutu imperatulu spre subscriere; dar' acea siedintia de la 18. iuliu 1848. a fostu cã d'in urma siedintia a dietei d'in Clusiu; in acea siedintia comisariulu regescu a inchisu sesiunea, era presiedintulu gubernialu a disu: „cu diu'a acãst'a se incheia istoria legislatiunei in Transilvania;“ si presiedintele dietei a disu: „asta-di s'a inchisu a dieteloru nõstre ultim'a dieta.“

Prin urmare articulu de lege despre uniune, chiar' si candu s'ar' fi subscrisu de cãtra principiile ceea ce abii se potã afirmã cu positivitãte, elu totu-si nu intrunesce tãu calitatile de lege; cã-ci elu nu s'a publicatu; elu nu s'ã depusu in loca credibilia; prin urmare elu si in forma est nelegalu, precum in materia este injustu, si batjocuritoru de drepturile tieriei si de cele ale nãtiuniloru patriei.

Èca dar' atãte defecte de forme legali — ale articulu de lege „uniune“.

Dar' apoi ca acea dieta n'a luat in nici-o consideratiune protestulu romaniloru, ci a disu ca prin proclamarea principului de egalitate si stergerea iobagiei, si prin legea uniunei tãte li s'a datu; dar daca tote li s'ã datu pentru ce diet'e feudala nus'a desfiintiatu numai decãtu dupa stergerea iobagiei, a se se convõce o alta dieta in care si poporulu eliberatu de iobagia anca se potã luã parte, si se se potã bucurã de drepturile civili si politice chiar' in reprezentantia tieriei; cã-ci altmintere conclusiunile dietei in cestiunea „uniunei“ nu poteau fi valide pentru intregu poporulu, fiindu-ca intregu poporulu n'a partecipatu la ele: acea uniune a fostu deci-

bistice in o bucata literaria, etc. etc. O asemenea propunere seca nu numai tempesce mintea, ci mai produce inca si unu defectu morale, ingamfarea, tienendu-se copilulu de forte „invetiãtu“, pentru-cã e in stare a recitã cãrti intregi „d'in dosca in dosca.“

Si asiã a-si fi clarificatu si rangiatu dupa importantia loru midi-locele de invetiamentu, scopulu caror'a nu pote fi altulu, decãtu a face invetiamentulu intuitivu, si despre a caror'a necesitate nu se va indof nime, indata ce-si va infacisã procesulu psihologicu alu invetiãriei. De aici resulta totu-odata si detorintia: pentru pedagogi de a compune, pentru patroni de a procurã pentru scole tote midilocale necesarie; cine aproba scopulu, nu pote denegã midi-locele pentru realisarea sa.

In tier'a nemtesca, carea e patriã invetiamentului intuitivu, scolele dispunu de una multime de aparate si requisiite pentru fia-care obiectu de invetiamentu. Asiã pentru instruirea in cetitu au masine de cetitu, cari producu in vederea copiloru diverse forme de cuvinte: litere miscatorie, asemenea cãrtiloru de jocatu, cu ajutorulu caroru-a scolarii compunu cuvinte si diceri intregi; table de pariete cu litere scrise si tiparite pentru deprinderea in scrisu si cetitu; table nu numai de lemn, ci si de panza cerata. Pentru desemnãtu: table liniãte rosii si quadrate, modele de pariete, apoi modele de drotu, de lemn si de gipsu pentru propunerea desemnului perspectivicu, etc. Pentru computu: masin'a rusesca ori aparatulu lui Born, mesurile pondurile si monetele usitate. Pentru geometria: circini, transportatoriu si mai cu sēma modele pentru formele corpuriloru geometrice. Pentru geografia: globuri cu si fãra desemnuri, teluria, lunaria, planetaria, mape oro-, hidro-, topo-, etnografice, geognostice, ba chiaru si mape plastice de mãsa spre a face invederatu mai cu sēma scolariloru dela cetãti, ce e unu delu, unu siesu, unu podereiu, o culme, o cõma, unu pasu, etc. Pentru fisic'a: aparate complete spre a face totu felulu de experimente, si astfelu a pune pre scolari in pusetiunea de a deduce insi-si legile fisicali; multe scoli posedu inca si masine electrice, modele de lo-

siunea forțată a unei corporațiuni de caste, era nu decizia liberă a unei reprezentanțe de popor.

Dar' apoi ca acea dieta pre langa intervertirea propozițiilor regesci, propozițiunea regescă pentru romani n'au luat-o in dezbateri, ci contra articolului XI. de la 1791., pareindu si ordinea si chiar' propozițiunile regesci, indată dupa ezuncierea forțată a „uniunii“ a luatu in dezbateri o propunere simplă a unui deputatu pentru transmiterea de deputati la diet'a Ungariei; si in 3. iunie, inainte de intarirea articolului despre uniune, l'a si subscernutu spre intarire.

Si aci trebe se insemnamu ca acestu articlu pentru transmiterea deputatiloru la diet'a Ungariei nu este nici intaritu, nici santionatu de către principele, si nici nu s'a publicatu nici a trecut prin celelalte formalitati legali. — Adevratu ca principele prin rescriptulu seu d'in 10. iunie 1848., diu'a in care a intaritu articlu despre uniune, a imputeritu pre archiducele Stefanu, palatinulu si locotietoriulu Ungariei că se santioneze articlu despre alegerea deputatiloru ardeleni la diet'a Ungariei; dar' intrebam unde este acea lege in Transilvani'a, care ar' dá asemenea dreptu principelui? Si daca nu existe, precum nici nu existe o asemenea lege, atunci intrebam daca principele a potutu face unu actu că acest-a de a transmite drepturile maiestatiche in o alta persóna, daca a fostu in dreptu d'icemu, se face acest-a fără unu articlu specialu de lege la care se se invoiesca amendoi factori si legislatiunei?

(Va urmă.)

Discursulu

deputatulu nationalu Mircea B. Stănescu, pronunțiatu in ședința de la 9. febr. a camerei reprezentantiloru, cu ocaziunea pertratării bugetulu ministrulu de justitiă.

Onorabila camera! Justitiă regnorum fundamentum. Acestu principiu fundamentulu lu recomendu pretiunii atentiuni a onorab. domnu ministru de justitiă. Inse, pentru ca se potemu urmă acestu adevru eternu, inainte de tote trebe se ne ingrigimu, ca ambii factori judiciali daca lege si judecatori să fia buni. E lucru cunoscutu, că avem legi rele, că ameliorarea legiloru face progresulu melciului, că avem judecatori rei, si că chiaru si la forarile mai inalte aducu sentintie astu-feliu de individi, cari n'au percursu nici chiaru studiile juridice. Dreptu-ace'a nu me miru, onorab. camera, candu cetescu in diariulu „Ludas Matyi“, in locu de „administrarea justitiiei“, „administrarea blastematiei“, că-ci si non à vero à ben trovato.

Administratiunea nostra judiciaria a devenitu degiã proverbială si in strainetate. Deci ar' fi tempulu să delaturam acestu reu. Dar' cum să-lu delaturam? Inainte de tote numai asié, daca cu ocaziunea numirei judecatoriloru se voru delaturã veri-ce consideratiuni politice; că-ci nici insu-si ministrulu justitiiei nu are chiamarea a face politica in tote lucrãrile sale. Ministrulu justitiiei pote face politica

numai pre terenulu, pre care, ca unu membru alu guvernulu, vrè să fia solidariu in agendele guverniali.

Ministrulu de justitiă numai atunci se pote amestecã in politica, candu, ca unu membru alu guvernulu si in urm'a solidarității ce existe in intregu guvernulu, iè parte la afacerile politice ale acelu-a; dar' nu i este nici decãtu ertatu a face politica cu tribunalele, judecatori si cu administrarea justitiiei. Si cu tote acestea, unde numai se facu numiri, vedemu pre totindenea, că onorab. domnu ministru de justitiă a indalenata a numi judecatori mai alesu d'in majoritatea acestei camere. Daca vomu continuã totu asié, apoi vomu vedè repetendu-se chiaru si asta-di „Justizmord“-ulu de trist'a memoria, va să d'ica calcarea legi si uciderea justitiiei, precum vedemu acest'a la tote miscarile electorale.

Dreptu-ace'a invitu pre dlu ministru alu justitiiei, ca pre venitoriu să renunție la motivele si consideratiunile politice, si să-si alega barbati de specialitate, cari sunt exercitati si capabili pentru procedur'a si administrarea justitiiei.

Aruncandu una privire a supr'a bugetulu, vedu numai decãtu, că la conducerea centrale agendele sunt impartite in modu defectuosu, că-ci altcum nu potu pricepe, cum se amintescu 4 consiliari ministeriali si diece de sectiune cu salariu diferite.

Daca se face mentiune despre salariu diferite, atunci trebe se scimu, că s'eu existe lucru destulu ca să se imparta fiesce-carui-a in modu egal, s'eu nu: daca este lucru destulu, iucãtu pentru terminarea lui se receru mai multu individi, nu intielegu, pentru ce unulu să aiba salariu mai micu, èru altulu mai mare, precandu rangulu si pusețiunea loru e un'a si ace'a-si. Inse se vede, că la totu casulu nu existe lucru atãtu de multu, in cãtu pentru terminarea lui să se receru patru secretari ministeriali si diece de sectiune. Daca nu se receru unu personalu atãtu de numerosu, nici n'avemu trebuintia să-lu votãm. ci pote ajunge si unulu mai micu. Totu asié e si cu celelalte: trei directori de cancelaria si unu directoru primariu, fiasce-care cu salariu diferitu, si acest'a procedura se observa la toti ramii si forurile.

Prin una impartire buna a agendelor se pote statorii inainte si numerulu oficialiloru. Si daca recunosemu acest'a atunci, dupa opiniunea mea, diferinti'a intre salariile oficialiloru de unulu si acelu-a-si rangulu si pusețiunea produce numai invidia si neindestulare. Acestu reu trebe delaturatu in ministeriulu de justitiă, cu privire atãtu la oficialii mai inalti, cãtu si la cei subalterni.

S'a d'fsu că, dupa-ce avem judecatori alesu, ministeriulu nu-i mai pote controlã.

Acest'a s'ar' potè intrebuintiã la prim'a vedere de argumentu, inse esaminandu-se mai de aproape nu, de-ora-ce ministrulu de justitiă are detorinti'a a controlã cu strictetia procedur'a judecatoriloru subalterni, incãtu adeca convine s'eu nu cu legea.

Dar' nu me potu indestulu mirã, că dlu ministru de justitiă nu voiesca a se formã neci chiaru despre procederia illegale a judecatoriloru si tribunaleloru, care devine aproape

scandalosa, mai alesu candu scimu, că neci judecatori denumiti nu procedu altcum, decãtu cei alesu.

Fiasce-care lege devine numai asié salutaria, daca i se asigura aplicarea si daca ministrulu concerninte iè mesurè energice pentru esecurarea ei. De-si existe una lege de nationalitate, carea de altmintrelea nu me multimesce neci de cãtu trebe să mi-esprimu parerea de reu, că ministrulu de justitiă, pre care lu atinge mai de aproape, nu se intereseza neci cãtu e mai putienu de respectarea si esecutarea acestei legi de nationalitate, că-ci, precum m'am convinsu d'ilele trecute la directiunea centrala — intielegu in sinulu ministeriulu de justitiă — între atãti-a oficiali — me rogu de iertare pentru acest'a espressione, voiamu să d'icu imploiatu — nu este aplicatu neci unu romanu. (Eschiamãri d'in drept'a: Ti-trebe privilegiu?) E dreptu că in dilele aceste s'a numitu unu concipistu, dar' cu acestu-a am gata. Nu e aplicatu neci unu serbu.) La tribunalulu supremu, ce e dreptu, sunt vreo cãti-va; la cassatiune sunt doi. (Esclamari d'in drept'a: destui sunt acei-a. La tabl'a regesca, unde sunt 90 judi ordinari si 31 suplenti, sunt aplicati numai doi judi romani ordinari si doi ajunți de concipisti. (Esclamãri d'in drapt'a: Daca nu sunt mai multu de ace'a treba!) Voiu respunde indata daca sunt s'eu nu. Si la acest'a tabla regesca, dupa conspectulu d'in anulu trecut, sunt in restantia 14.000 processe, mai alesu ale partiloru litigante cari nu apartienu nationalității unguresci. (Haritate in drept'a.) Si caus'a acestei impregiurãri consiste in ace'a că, fiindu processele duse in limb'a romana de asemenea si documentele alaturate către acele fiindu totu in limb'a romana, respectivii, neintielegundu-le, le punu ad acta si delibera mai bucurosu pre cari le intielegu — de ora-ce sunt putieni cari posedu limb'a romana.

La procuratur'a de statu, la tribunalele de pressa nu este aplicatu neci unu romanu, de-si rolulu de acusatulu-joca mai alesu diurnalistii nationalitãtiloru. La judecatoriile districtuale nu e aplecatu neci unulu; la tribunalulu cambialu nu este nece unu concipistu, ba neci chiaru unu diurnistu; chiaru si in Aradu nu e aplicatu neci unu romanu; era despre tribunalele montanistice neci nu facu amintire.

Dvostra veti potè respunde la tote aceste, că in centru e aplicatu unu translatoru autenticu, dar' ar' trebui să fia unu asemenea translatoru si in sinulu ministeriulu de justitiă, inse nu este, ci daca au trebuintia devre-unulu imprumutu de la tribunalulu de pressa. Nu intielegu neci decãtu, că pentru ce s'a numitu chiaru si la biuroulu de pressa unu individuu, care nu posedu perfectu si nu scie ex asse limb'a romana. De aci provine apoi, că traducatoriulu a trebuit să face fiasco in nenumerate processe, de-ora-ce nu scie perfectu limb'a romana. E dreptu, că elu pote traduce cu conscientiositate, inse cu tote aceste traduce reu, si prin acest'a se duce pre judecatori.

Acest'a e caus'a, că la ministeriulu de justitiă a venit unu actu romanescu, in care a obvenitu espressionea „buna-ora“, ce'a ce insemna „jobbadã“ s'eu „spre esemplu“ si s'a tradusu cu jò óra (ora buna); lucrulu firescu, traducatoriulu respectivu sciindu ce-va latinesce si romanesce, a

comotive, aparate telegrafice, etc. Pentru istoria naturala: animale implute, erbaria, colectiuni de minerale, icone de pariete pentru animale, plante, bureti veninosi, etc.; afara de aceste, bucãti de lemne de trebuintia, esemplarie pentru fia-care specia a cerealiloru d'in tote stadiale dezvoltarei, adeca inainte de a inspiciã, candu inspica si candu sunt copte, asemenea d'in plantele comerciale, etc.

Si pre langa tote aceste: manuale metodice atãtu pentru invetiatoriu, cãtu si pentru man'a invetiacei loru. E lucru firescu, că la atari scoli tragu copii cu placere, asculta propunerea cu atentiune si si-o insusiescu pentru totu-de-un'a.

Si ore cum stãm noi Romanii in privinti'a acest'a? Ne dore anim'a, candu ne transpunemu in cugetu d'in scolele nemtiessci in scolele nostre romanesce! Pre candu invetiatoriu germanu dá planulu a se construi cancelo cu respectarea legiloru fiziologiei. d. e. ca să nu se periclitaze crescerea normale, pretinde șieldiuri, cari prin unu mecanismu anumitu se potu inaltã s'au asiedã, apropiã s'eu departã de la paltu, dupa marimea scolariloru, etc. pre atunci invetiatoriu romanu trebe să se tiena fericitu, că are incai bance, fia acele construite ori si cum; ba sciu scoli, cari in locu de bance au numai lavitiie simple, in cãtu copii la scrisu trebe să ingunchie ca să pota scrie pre lavitiia. — De aparate intuitive nici pomana. Unde si unde intempeni map'a domnulu Fetti, carea pote să fia buna spre scopuri administrative, spre scopuri scolare inse nu corespunde nice decãtu. Sè ne mirãm apoi, că scolele nostre nu produc rezultatele, cari aru trebui să le produca dupa scopulu loru celu marșeti? că scolarii fugu de nescie spelunce reci, afumate si desierte, s'eu daca petrecu in ele — de sila — nu facu nici unu progresu de domne-ajuta, in cãtu unu anu dupa parasirea scolei nu mai sunt in stare, nici a ceti, nici a scrie? Se d'ice, că unu maestru bunu pote taiã cu șfirederulu si șfiderer' cu ferestranlu; nu credu inse să fia omu pre lume in stare, nici a șfiderer', nici a taiã cu — man'a gola. Acolo stamu! Si ce e si mai tristu, trebe să eschiamãm cu

bolnavulu d'in evangeliu: „Domne, omu nu am, carele să me bage in — bai'a mantuirei!“

Facia cu aceste impregiurãri semti o bucuria nespusa, vediendu tabelele edate de domnulu Iuliu Spreer. Ele sunt pentru scole o adevrata decoratiune, si aru face onore ori carei scoli d'in lume. La numeru sunt până acum'a 5; fia-care e subimpartita in 6 campuri cu câte 3—5 animale, cuprindendu asié dara la 134 de animale sugatorie. Tabelele sunt intinse pre panza, suflate cu lacu si providute câte cu doue vergele negre si cu latiri de animatu. Tipurile sunt destulu de mari, forte frumose si fidele, depinse dupa natura. Mai că dora adjustarea s'ar' parè a fi prea lussuriosa; dar' să nu perdemu d'in vedere principiulu pedagogicu, că pentru copii aparatulu celu mai bunu abié e numai bunu („Für Kinder ist das beste eben gut genug“). Tipurile ast-feliu compuse nu numai voru sprigin' intuitiunea, inlesnindu scolariloru procurarea de intipuri chiare si adevrate, ci inca voru desteptã si gustulu loru esteticu, unu profita, ce pentru noi Romanii are o insemnatate speciale. — Pretiulu loru e 12 fl. v. a., destulu de moderatu, daca vomu considerã adjustarea cea frumosa ci practica, apoi risiculu, carui-a se supuse editorulu cu acest'a intreprindere noua. — Uitam să spunu, că tabelele adncu pre marginea de a supr'a capulu aretatu la inceputulu acestui articlu, èr' pre cea de desuptu numele romanesce si latinesce ale animaleloru desemnate, ceea ce va să d'ica, că tabelele sunt nu numai forte corespunditorie, ci totu-odata si — romanesce.*) Deci cu anima curata le recomandu fratiloru invetiatori si autoritãtiloru nostre scolastice, si asi dori, ca să nu lipsesca d'in nici o scola romanesca, numesca-se acest'a scola elementaria, s'eu superiora, s'eu gimnasiu, totu atãta.

Asta-di, candu resbelulu franceso-germanu ne dá o do-

*) O singura observare mi permita a face Domnulu editoriu: să grigèsca, ca la o editiune noua să aduca in cãtu unu esemplariu si vitele bovine d'in tier'a nostra; că-ci in editiunea de facia e reprezentata numai ras'a elvetiana.

veda invederata, ce pote face unu invetiamentu nationalu chiaru si d'in unu popor tardu si flegmatecu, nu credemu să mai fia comuna romana, carea să voiesca a face economia facia cu scoli'a. Sè nu ne amagimu, ca să nu fia retacirea cea d'in urma mai rea, decãtu cea de antaiu. Candu tote natiunile vecine se incorda d'in respoteri spre a progressa, nu ne remane decãtu s'eu a tienè pasu cu ele, s'eu a apune pentru totu-de-un'a. De altmentrea ș-lu 30 alu legeri scolastice indatosece espresse pre comune, a provedè scolele cu tipuri d'in istoria naturale, etc.

In fine, credu a face fratiloru invetiatori unu șerbitiu ore care, deca spre inchiaiare voiu espune pre scurtu regulele, cari didactic'a le prescrie pentru casulu, candu intuitiunea se produce cu ajutorulu unei icone. Aceste sunt urmatoriele:

1. Invetiatoriu arete icon'a, ca cu ajutorulu ei scolarii să-si procure intipuirea obiectulu respectivu. — Daca icon'a contine tipurile mai multoru obiecte, atunci invetiatoriu acopere tote cele-lalte cu o cola de chartia, lasandu spre privire numai tipulu d'in intrebare, ca asié atentiunea scolariloru să remana concentrata la unu locu. — Cu cãtu atentiunea e mai mare, cu atãtu impresiunea va fi mai vna si inchipuirea mai chiara si mai durabile. — Totu d'in acestu punctu de vedere invetiatoriu să arete tipulu de repetite ori, se faca pre scolaru a-lu privi parte de parte (in anu ordinu firescu) si a descrie partea privita.

2. Aertandu succesive tipulu, invetiatoriu spune scolariloru la fia-care parte diferinti'a, ce existe intre tipu si animalu cu privire la marime, forma, colore, etc., provocandu se aici si la alte animale cunoscute.

3. Terminandu, invetiatoriu provoca pre scolaru, a descrie animalulu aretatu. Antaiu se încerca scolarii cei mai buni, si invetiatoriu ajuta, tienendu-le tipulu inainte, aretandu cu degetulu partea, ce vine a se descrie, si indreptandu ici-cole espressionile defectuose in o privintiã s'eu alt'a.

Unu esemplu despre tractarea practica — cu alta ocaziune.

Basilu Petri.

fabricatu d'in bonus-a-um, j6 (bunu) si d'in hora-ae ora j6 ora."

De asemenea si judecatoriile, ne avendu traducatori nationali, primescu de acolo câte unu traducatoriu. De aci provine apoi, că primimu sentintie decopiate reu, si pentru ea se aretu unu esemplu ecclatantu, cum se respecteza legea de nationalitate adusa de ministrulu de justitia si de majoritatea lui, voiu insira câte-va esemple.

(Finea va urmă.)

VARIETATI.

*(Greutatea spesselorude resbelu cele ceru prusii de la francesi.) Unu organu economieu francesu publica nisce date statistice interesante despre acelle patru miliarde franci, cari i cere Prusii'a de la Francia. Patru miliarde in monete de câte cincii franci au una greutate de 20 milioane chilogramme. Daca nemtii aru voii se aduca acesta suma in Germania pre calea ferata, aru ave trebuintia de 4000 vagone, de orace unu vagonu pote transporta numai 5000 chilogramme. Daca inse nemtii n'aru voii se aduca desdaunarea resbelului pre cale ferata, ci pre cara de povara, atunci li-ar' trebui 14.000 cara cu câte duoi cai, cari instrate unulu dupa altulu aru forma unu sru de 30 ore de lungu. Bucatile de bani de câte cincii franci, insirate desu un'a langa alt'a, aru forma unu sru de 35.000 kilometre de lungu, er' bucatile de câte unu francu aru forma unu sru de 92.000 kilometre de lungu. Cea mai iute locomotiva d'in tempulu presinte ar' pote precurge acesta lungime numai in patru zile. De la nascerea lui Cristosu n'a trecut inca unu miliardu de secunde. Deci, daca francesii aru fi pusu la o parte de la nascerea lui Cristos si pana in 1870. in fia-care secunda patru franci, sum'a ceruta de prusiani nice acum'a nu s'ar' fi adunatu.

** (Recrutarea d'in acestu anu) s'a inceputu cu 1. februaru si se va fini la 16 aprile. Contingentulu pentru Transilvania pre anulu 1871 este desftu la cifra de 6001 si 600 suplinitori. Comisiunea superarbitraria va sosi in 30. martiu la Brasiovu, in 1. aprile la Fagarasiu, in 17. si 27. martiu si in 5. si 6. aprile la Sapiu, in 6. aprile in Tergulu Muresiului, in 8. aprile in Turda, in 23. februaru, 27. martiu si 8. aprile in Alb'auli'a, in 4. si 31. martiu si 26. aprile in Clusiu, in 4. aprile in Bistritia, in cari zile si-va fini afacerile. Cei ce voru veni la asentare mai tardu se voru asenta la cerurile respective seu in Brasiovu si Ciucu-Sered'a in 16. si ultim'a fia-carei lune. Comisiunile superarbitrarie se voru intruni in Clusiu si Sapiu in 26 ale fia-carei lune pentru afacerile ulterioare.

Pentru Francesii vulnerati si prizonieri s'a transmisu la Red. „Fed.“ urmatoriile ajutorie :

Lista de subscriptiune

pentru prizonierii francesi, victime misielloseloru tradari de la Sedanu si Metiu.

(Prin D. B. Popoviciu, collectante, in Hatiegu, Transilvania.)

B. Popoviciu 10 fl., N. Petroviciu 20 fl., Allessandru Petroviciu 5 fl., Ioanne Ratiu, V. A. Diaconu 1 fl., N. Tocaciu 2 fl., Constantinu Apostolu 1 fl., A. Baiasiu 1 fl., I. Chitu 1 fl., Spech 1 fl., Liscoviciu 1 fl., Ioanne Popu 1 fl., Ambrosiu Bersanu 2 fl., Marcu Popescu 50 cr., N. Popescu 30 cr., Marcu Todose 1 fl., Georgiu Ciucu 1 fl., N. N. 2 fl. 50 cr., Paulu Olteanu 1 fl. N. N. 80 cr. Georgiu Filippu 2 fl., Z. Costa 2 fl., Constantinu Dobreiu 1 fl., B. Florianu 1 fl., Antoniu Sanciali 1 fl., Ferdinandu Havelu 2 fl., Ludovicu Munteanu 1 fl., Georgiu Buzuganu 1 fl., Georgiu Albulescu 60 cr., Angellu Dall'Asta 1 fl., Petru Popu, vicariu foraneu 4 fl., unu cive 2 fl., Michailu Munteanu 1 fl., Georgiu Nandra 1 fl., Summ'a 73 fl. 70 cr.

De la Domn'a Sabin'a Tobiasu d'in Abrudu, pentru fratii francesi raniti 10 fl. (prin avisu post.)

Sciri electrice.

Viena 14. febr. Diariulu „Vorstadt-Ztg.“ afirma, că Szécseny si Sennyey aru fi influentiatu la numirea ministeriului cislaitanu. Andrassy a cadutu in disgratia la impratulu.

Viena 14. febr. Diariiele ruseci sunt forte multumite cu schimbarea ministeriului austriacu, si declara că prin acesta s'ar fi pusu capetu cordialitatii austro-pruseci. — Se dice, că diariiele oficiali pruseci, cari pana acum'a au observatu una conduita amicabile facia de schimbarea ministeriului, au primitu ordinu d'in Versalii'a se-si schimbe tienuta.

Bordeaux, 13. febr. (Siedinti'a adunarii nationale.) Presedintele anuncia, că camer'a se va constitui, ca in anulu 1849, in 15 biurouri. Verificarea alegerilor se va incepe indata-ce voru

concede impregiurabile. Presedintele cetece una scrisore a lui Garibaldi, prin carea acestu-a renuncia la mandatulu, ce i s'a datu d'in partea mai multoru provincie. — Jules Favre depune mandatele in numele colegilor sei de la guvernulu, si cere mandate noue legitime. Favre anuncia mai departe, că colegii sei voru remane in posturile loru pana la constituirea unui guvernulu nou. — Cere a i se concede se se reintorea la postulu seu, spre a-si implini detorinti'a plina de difficultati. Elu crede, că va pote asecura pre acei-a, cu cari negotieza, că tier'a si-va implini detorinti'a, si dice : Candu amu luat sarcina guvernarii a supra-ne, nu aveamu alta grige, decatu se potemu redá poterea nostra guverniale adunarii nationale. Mai departe spera, că tier'a, trecuta prin acesta nenorocire, va invetiá a-si legá ranele si a si fundá era-si esistinti'a s'a normale. Prelungirea necesaria a armistiului se se faca câtu se pote mai scurta, că cini unu momentu nu este de perdutu, facia cu sufferintiele la cari este espusa poporatiunea impresurata de inamicu. (Aplause.) Camer'a accepta propunerea lui Cochery, a se adopta in modu provisoriu ordinea de di d'in anii 1848—1851. Presedintele vre se inchiaia siedinti'a, dar' Garibaldi cere cuventu. — Sgomotu pre tribune. — Strigate: Garibaldi! Ascultati pre Garibaldi! Toti se scola se plece numai Garibaldi remane in linisce pre banca. Presedintele dá ordinu se se curatie tribunele si apoi inchiaia siedinti'a.

Bordeaux, 14. febr. Garibaldi a respinsu unu mandatulu. Legitimistii voteza cu republicanii moderati. — Resultatele alegerilor cunoscutu pana acum sunt : 150 republicani, 53 legitimisti, 400 orleanisti si 20 bonapartisti.

Viena 14. febr. Hohenwart a acceptatu pre deplinu politic'a esterna a lui Beust; politic'a facia cu Prussia nu se va schimbá spre a dá locu unei politice de apropiare cátra Russia.

Viena 14. febr. Ap'a navalesce cu urgentia in canalulu Dunarii; pericululu este forte mare; podulu Ferdinandu insufla mare grige.

Viena 14. febr. Aici se accepta pre lun'a venitoria sosirea unui membru inaltu alu curtii rusesci.

Laibach, 14. febr. Carniolia, Goriti'a si Dalmati'a voru participá la senatulu imperialu si au decisu unanimu, a-si presentá ministeriului tote pretensiunile.

Londonu, 14. febr. „Times“ dice in unu articulu de fondu : Cartea veneta (albastra) ce s'a impartitu ieri areta, că cabinetulu a renunciatu mai tardu la prim'a sa resolutiune de neintrevinire. Imperatulu Alessandru a fostu la inceputu aplecatu a intreveni in favorulu Franciei; acestu planu si l'a schimbatu inse dupa fuga lui Gambetta cu balonulu, dar' nu se scie, că ore in urma cestiunei pontice seu a republicei.

Viena 15. febr. Dela Thiers a sositu una epistola, in carea se dice că va staru ca Francia se inchiaia pace chiaru si cu pretiulu caderei Alsatiei cu Metzulu.

Berolinu, 15. febr. Dupa una scire d'in Brussela, in cerurile diplomatice se vorbesce, că la cererea cabinetulu britanicu d'a i se comunicá conditiunile de pace ce sunt a se propune Franciei s'a respinsu in modu refusatoriu d'in partea nemtiloru.

Berolinu, 14. febr. Diariulu „Kreuzzeitung“ afla despre alegerile francese, că d'intre 750 deputati $\frac{2}{3}$ parti apartienu partitei monarcistice, si abie $\frac{1}{3}$ celei republicane, de asemenea si partia imperiala a suferitu loviture grele. Deciderea balanseza intre burboni si orleanisti.

Bordeaux, 13. febr. „Siecle“ numesce resultatulu alegeriloru dictatur'a nesciintiei. — Generalulu Pradier fu arestatu in Macon d'in caus'a agitarii publice in favorulu principelui de Orleans.

Bordeaux, 14. febr. Garibaldi privindu-si misiunea de terminata, prin una epistola adre-sata guvernulu si-cere dimisiunea d'in postulu seu de comandante alu armatei vogese. Guvernulu i-a primitu dimisiunea si, multumindu-i in numele tierei, si-esprime parerea de reu; Francia nu va uitá, că Garibaldi a luptatu d'impreuna cu feterii sei cu gloria pentru aperarea tierei si pentru causá republicei. Insarcinatu de adunarea nationala, Favre pleca ieri la Parisu pentru ca se confereze cu Bismarck despre prolongarea armistiului, si se va reintorce dupa doue zile.

Parisu, 15. febr. „Journal officiel“ publica unu decretu, care anulleza ordinatiunea lui Cremieux relativa la destituirea judecatoriloru. D'in acesta cauza Cremieux a demisiunatu, inse mai innainte amnestia pre Berezowski, attentatorele contr'a imperatulu rusecu. — Diariulu „Decen-

tralisation“ cere a pune sub acusa pre Gambetta, alu carui-a morbu e de altmintrelea periculosu.

Londonu, 14. febr. Cartea veneta impartita ieri contine depesie de la inceputulu lunei lui augustu 1870 pana la inchiaia armistiului. „Times“ scrie in acesta privintia : Cartea veneta areta, că cabinetulu a renunciatu la decisiunea sa de la inceputu de a se abstiené strictu de la la veri-ce intermediare. Observariile lui Gladstone desbaterea adresei, si respunsulu de ieri la intrebarea lui Herbert adeverescu, că conditiunile de pace preocupa pre poterile neutrale. Cartea veneta spune, că cu continuarea resbelulu Russia a devenitu totu mai neaplecata spre intermediare. La inceputu tiarulu scrisese, că spera cum-cá resbelulu se va termina fara neci una anectare; mai tardu refusa veri-ce participare la unu pasu collectivu alu poteriloru neutrale pentru restabilirea paci; nu se scie daca miscarea acesta e produsa prin renascerea republicei seu prin cestiunea pontica. Una correspondintia oficiala a supra cestiunei pontice areta, că Francia n'a avutu neci una-data intentiunea d'a tramite unu representante la conferintia.

Florentia, 14. febr. Interpellatiunea lui Crispi in Camer'a deputatoru Italiei despre uneltirile secrete ce s'au face pentru restaurarea potestatii lumesci a Ponteficelui, dede ocaziune diu-ariului officiosu „Pressa“ (de Florentia) de a deschiará că numerosulu cleru allu Italiei preste totu nu are de cugetu a se opune noiei situatiuni; in strainetate potu existe ici, colo, asemene staruintie manifestate prin adunari (Meeting), colecte de bani, etc. dar' aceste-a nu sunt de temutu. Itali'a sta in bune relatiuni cu tote poterile si pote in fine depune in contr'a invasiunii armate, de ostasidestui pre mare si pre uscatu, (Ast'a, dar nu bunele relatiuni.)

Ventimilia 15. febr. Rescolá in Nizza este calcata, doue fregatte crucescu innaintea Nizzei, 10.000 ostasi sosira aici. Tribunalulu milit. judeca a supra Italianiloru rescolati. Prizonierii voru fi transportati la Tulonu.

Bucuresci, 14. febr. Agitatiunea in Romania'a s'a mai alinatu, aplanarea toturoru greutatiloru este probabile. Cestiunea privitoria la dinastia este cu totul inlaturata.

Viena, 15. febr. Beust prin scrisore cerculare face cunoscutu că schimbarea ministeriului nu alteredia politic'a esterna a monarciei absburgice. — Feudalii boemi tramisera pre principele Carlu Schwarzenberg la Vienna.

Sciri d'in Londonu spunu că incordarea intre Angli'a si Prussia merge crescundu.

Partisani ai noulu ministeriu spunu, că acestu-a tinde a trage in parte si press'a, prin desfiintarea timbrului de pre diuarie, era clasele inferiori alle poporului prin desfiintarea timbrului de pre biletele de calletoria pre callile ferrate.

Berolinu, 15. febr. Noua linia ce Bismarcu vre a fi margine intre Francia si Germania, incepe la punctulu unde se atingu Belgiulu, Lussemburgulu si Francia si s'ar adressá cátra Germania despartiemintele Rinului super. si infer. apoi mai intregu despartimentulu Mosellei, a trei-a parte d'in desp. de Meurthe, precum si parti d'in despartiemintele de Doubs si Vogesi.

Bordeaux, 15. febr. Thiers are cea mai mare influintia. Urmatori'a lista de ministri se colportedia : Thiers presiedinte; Decazes la esterne; Dufaure la interne; Barthelemy la culte si instructiune.

Bordeaux, 13. febr. Adunarea nat. indata dupa alegerea presiedintelui va numi una comisiune de 3 membri pentru Versalii'a. Dupa reintorcerea deputatiunii de la Versalii'a, adunarea va desbata a supra tratatulu de pace fi la casulu de acceptare, se va amena pentru a se mutá la Paris.

Havre, 14. febr. Numerosii Alsaciani si Lotaringiani, cari locuescu aici protestedia cu energia la adunarea nationala contr'a eventualei incorporari a ambeloru provincie cátra Germania.

Bursa de Viena de la 15. februaru 1871.

5% metall.	58.80	Londra	123.90
Imprum. nat.	67.80	Argintu	121.75
Sorti d'in 1860	94.30	Galbenu	5.84
Act. de banca	721.—	Napoleond'or	9.92½
Act. inst. cred.	251.—		

Propriet., edit. si red. respundiet. : ALES. ROMANU.